

Magyar Zsidó

Almanach – 5797

Aki esetleg nem tudja, hogy mi az *almanach*, az gondoljon a latin *kalendae* (a hónap első napja) szóból formázódott *kalendáriumokra*, a Magyarországon hajdan oly népszerű, irodalmi szemelvényeket, rajzokat-képeket és hasznos tudnivalókat tartalmazó naptárkönyvekre. Az almanach ugyanilyen naptáros évkönyv; legnevesebb közülük a „Gothai”, amely a nagy főrangú és uralkodócsaládok adatait ismerteti. Maga a szó arab eredetű, némi német beütéssel, ám a „műfaj” visszavezethető a héber *luach-ra*, erre az ősi naptárkönyvre is, amely a fontosabb csillagászati időpontok és az ünnepnapok megjelölésére szolgált, de az ünnepnapok liturgiáját és a vásárnapokat is közreadta. Zsidó almanachok Európában héber nyelven már a könyvnyomtatás óta rendszeresen napvilágot láttak; később a befogadó ország nyelvén jelentek meg.

Magyarországon magyarul az *Első Magyar Zsidó Naptár és Évkönyv* 1848-ban jelent meg; ezt aztán később sok és sokféle almanach követte. Kiemelkedik a Kiss József szerkesztette 1875-ös *Zsidó Évkönyv*; ebben jelent meg a költő Simon Judit című megrendítő verse is. A másfél évszázadra visszatekintő almanachsorozatok jeles darabja a Patai József által szerkesztett 1911-es *Magyar Zsidó Almanach* is, amely, mint Raj Tamás írja, „a magyar szecesszió egyik kiemelkedő alkotása lett”.

A most megjelent, a bibliai zsidó naptár szerinti 5757. (1996–97.) esztendőre szóló almanachot Raj Tamás főrabbi szerkesztette. Fő szempontja a magas színvonal volt, és az, hogy a naptárkönyv hű tükrre legyen „a zsidóság sokoldalú és sokszínű szellemi életének”. Ebből következően az 5757-es almanach a fontosabb vallási-bibliai tudnivalók mellett a legkitűnőbb magyar zsidó – vagy nem zsidó, de valamely bibliai vagy zsidó témával foglalkozó magyar – írók és művészek alkotásaiból mutat be szemelvényeket. Sőt, a XVIII. századi nagy német zsidó filozófus és esztéta, Moses Mendelssohn egyik írásából is közöl részletet, amelynek a két évszázada megfogalmazott, de máig ható üzenete így szól: „Szeressétek az igazságot! Szeressétek a békességet!”

Néhány név – csupán izelítőül – az almanach rangos alkotói gárdájából: *Eörsi István*, *Gergely Ágnes*, *Kertész Ákos*, *Konrád György*, *Kornis Mihály*, *Mezei András*, valamint (a képzőmű-

vészek és fotósok) *Balla Margit*, *Engel Tevan István*, *Lovas Nagy Anna*, *Lilien*, *Kovács Johanna*... A kiadvány külön értékvonulatát alkotják a zsidó kegytárgyakról készített művészi felvételek.

A sokszínű, élvezetes, fajsúlyos, gondolatébresztő és áhítatosan mély élményeket fakasztó könyv – mivel a naptári hónapok sorrendjébe helyezi az alkotásokat – nem csak a téli hónapokra nyújt fölemelő olvasmánylehetőséget. (*Makkabi*)

GYÖRI GYÖRGY

A Napló folytatódik

„Irodalmunk legnagyobb (terjedelmű) prózai műve” – olvashatjuk Fodor András *Naplójáról* legújabb, *A hetvenes évek (Napló, 1975–1979)* című kötetének 100. oldalán. *A Kollégium. Napló, 1947–1950*), a kétkötetes *Ezer este Fülep Lajossal* (1947–1970) s a szintén kétkötetes *A hetvenes évek (Napló 1970–1972)* után ez a Fodor-napló immár hatodik, vaskos és nagy kötete. Nemcsak a mai magyar irodalomban, de az írói napló műfajában is különleges alkotásról van szó. Ugyancsak a szerző írja – ezúttal a 418. oldalon –, hogy munkáját „semmiképp se művészi teljesítménynek” tartja. Tény, hogy naplója elsősorban nem az alkotói műhelybe és lélekbe kínál betekintést, hanem az úgynevezett „irodalmi (köz)életbe”, s abba sem túl „emelkedett” módon. Írók, költők, művészek barátságairól és ellenségeskedéseiről, szövetségeiről és klikkjeiről, egymással s a hatalommal folytatott harcairól, intrikáiról és pletykáiról kapunk rendkívül bőséges tájékoztatást egyszerű, keresetlen, ám épp természetességében magát jól „olvasatató” stílusban. Bizonyára van, akit unat vagy bosszant a temérdek „irodalom alatti” (illetve azon kívüli) apróság és serpeterte, dühbe hoznak egyes, íróársakra vonatkozó ki, illetve leszólások, az e műfajban nehezen elkerülhető indiszkréciók. De mindezzel együtt sincs – talán egyedül Illyés Gyuláét kivéve – még egy írói napló (még Nagy Lászlóé vagy Karinthy Ferencé sem), amely ilyen gazdag és színes képet festene a Kádárkorszak irodalmi és kulturális viszonyairól. Elsődleges érdeme így kordokumentum-értéke. Ugyanakkor a lassan több ezer oldalra duzzadó szöveget csak ritkán lankadó kíváncsisággal olvassuk. Ez pedig végképp kivételes művé teszi a Fodor-naplót napjaink honi literatúrájában. (*Nap Kiadó*)

MADARÁSZ IMRE